

Allas rekreatjonsområde eller min hembygd?

Samhällsplanering i landsbygd och skärgård utmanar den urbana normen.

Ida Nilsson, planarkitekt och doktorand vid Blekinge Tekniska Högskola, ägnar sin forskning åt att ta reda på hur samhällets planeringsarbete fungerar i landsbygdssammanhang, där förhållandena skiljer sig betydligt från hur det är i tätortsmiljöer. Hon har speciellt intresserat sig för landsbygden runt Norrtälje- Stockholm, inklusive skärgården. Tidigare i höst läste Ida det debattinlägg om strandskyddslagstiftningen som SRF:s ordförande, Lotten Hjelm, publicerade i SvD, och tog därefter kontakt med SRF. För att få veta lite mer om Idas forskning följde jag upp med en telefonintervju, och vi hade ett intressant samtal som redovisas här i artikeln.

Samhällsplanering styrs av grundläggande lagstiftning i Plan- och bygglagen (PBL) och Miljöbalken (MB) där exempelvis strandskyddslagen är en del. Kommunerna har planmonopol, som innebär att man genom översiktsplaner (ÖP) slår fast hur kommunen vill nyttja mark, vatten mm inom kommunens gränser. ÖP är inte juridiskt bindande, mer en kommunens "viljeinriktning" för ett antal år framåt. De exakta planerna fastställs juridiskt bindande i detaljplaner (DP) för mindre områden i kommunen. Alla planförslag ska innan fastställande passera ett antal remissinstanser, där exempelvis länsstyrelserna har ett avgörande inflytande. Och det är ofta här som kommunernas intentioner krockar med såväl lagar som storsamhällets förväntningar på att landsbygd och skärgård ska vara "allas parkyta". Med finare ord kan det heta "riksintresse för friluftsliv" eller i strandskyddssammanhang "område med stor betydelse för djur och växtliv samt allmänhetens tillträde". De planerare som idag arbetar i det offentliga, på olika nivåer, utgår sannolikt ifrån den allmänt förekommande uppfattningen att landsbygdens miljöer är just "allmänna och offentliga rum", något som inte minst drabbar bebyggelseutvecklingsplaner i våra skärgårdar.

Många faktorer styr utvecklingen

Ida menar att när det handlar om planering i landsbygden måste hänsyn till service, kommunikationer och allmänna levnadsomständigheter få en viktigare roll. Dagens lagstiftning handlar ganska mycket om skydd och avgränsningar, anpassat för tätbebyggda områden. På landsbygden finns helt andra förutsättningar som borde spela större roll i planarbeten. Hennes pågående forskning, som ska mynna ut i en avhandling hösten 2023, inleds med en undersökning om hur det går till idag vid landsbygdsplanearbete. Vilka visioner för landsbygdens utveckling finns? Vilka aktörer är drivande och hur påverkar gällande regelverk och idéer? Nästa steg är att formulera hur konfliktytor kan hanteras och eventuellt ta fram förbättringsförslag.

Lokalt inflytande

Ett viktigt diskussionsområde är olika former för "lokalt inflytande" i plansammanhang. Det kan vara så kallade medborgardialoger, framtagande av fördjupade översiktsplaner, "kustplaner" eller "skärgårdsstrategier". Många gånger engagerar sig de boende, deltar i möten, tar fram underlag, som ibland också påverkar de slutliga skrivningarna. Men sedan ska dokumenten remitteras utanför kommunen, och då slår det stopp, inte minst hos länsstyrelsen när det gäller strandskydd... Liknande problem kan uppstå när det gäller skydd av jordbruksmark, ett område där lagstiftningen egentligen är väldigt sträng. Men trots det

breder stora handelsområden ut sig på åkermark runt tätorterna- och samtidigt kan en lantbrukare som vill bygga ett generationsboende alldeles intill gården få avslag med motiveringen att det är skyddad jordbruksmark. Lagen tolkas väldigt olika beroende av vem som frågar.

Strandskydd

De nu liggande förslagen gällande omformad strandskyddslag, kan ge vissa lättnader i landsbygdsområden långt från storstäderna. Men det blir upp till bevis om kommunerna kommer att kunna använda det nya instrumentet Strandnära utvecklingsområde (SUO), i de mest befolkade skärgårdarna. Det ska vara möjligt att peka ut vissa områden där även strandnära bebyggelse kan godkännas, men det finns flera reservationer. Det ska till exempel inte vara i områden där bebyggelsetrycket är högt (ska det handla om permanentboende eller efterfrågan på fritidshus?) eller ställen som är särskilt viktiga för djur- och växtliv. I landsbygdsområden där inte trycket är så hårt, kan man ändå hoppas att det ska ges färre avslag när man vill bygga i närheten av mindre vattendrag, bäckar, anlagda våtmarker och liknande. Men för skärgårdarna återstår att se om det öppnas några nya vägar för utveckling.

Avslutningsvis kan landsbygds- och skärgårdsbor glädjas åt att forskare som Ida ägnar sitt arbete att undersöka sådana här viktiga planeringsfrågor. Underlag som hon får fram kan säkert utgöra bas för framtida regelverk, och därtill undervisar hon blivande samhällsplanerare. Det senare är självklart viktigt för att dessa framtida beslutsfattare ska få en bredare och mer verklighetsanknuten uppfattning om vad verklig landsbygdsutveckling kräver.

Text: Camilla Strandman

Bild: Ida Nilsson